

Й.С. ВИСОЧАНСЬКИЙ, кандидат сільськогосподарських наук
В.В. БУРЯ, кандидат біологічних наук
Закарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція НААН

ПРІОРИТЕТНІ КОРМИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ

Вивчали пріоритетні корми, які забезпечують ефективне використання земельних ресурсів і зростання продуктивності овець та якості продукції в гірській зоні Карпат, і визначили, що ними є сіяні бобові і злакові трави (зелена маса - випас), а також заготовлене сіно.

Встановлено, що випасання вівцематок та молодняку на вище згаданій зеленій масі дозволяє одержувати середньодобовий надій молока від однієї вівцематки на 9 -11%, середньодобові прирости молодняку до 6 місяців на 11 – 17% більше в порівнянні до вівцематок та молодняку, які випасалися на природних гірських пасовищах.

Пріоритетні корми, вівці, молодняк, продукція, молоко.

Постановка проблеми. Органічне виробництво тваринницької продукції мало і має велике загальнодержавне значення і залежить від ряду факторів, але вирішальну роль відіграє забезпеченість тварин високоякісними кормами. Так, за даними І.В. Гнойового (2006р.), виробництво висококалорійного молока і м'яса залежить від кормової бази 70%, генетичного потенціалу 20%, селекційно-племінної роботи 10%. Чим вища якість кормів, чим вони дешевші, тим успішніше розвиватиметься тваринництво.

Природні сіножаті й пасовища Карпат називають «зеленими скарбами». Це дійсно так. Понад дві тисячі видів рослин нараховується тут. Переважна більшість з них – це кормові трави лук і пасовищ. Вони в певній мірі забезпечують повноцінний корм, а наявність в них мінеральних речовин, мікроелементів і вітамінів сприяють здоровому розвитку тварин.

За даними Г.С. Кияк, В.А. Грига у гірській зоні Карпат природні угіддя займають понад 360 тисяч га, тобто близько 75,3 % сільськогосподарських угідь і є основним джерелом кормів у пасовищний та стійловий періоди.

Мета досліджень. Вивчити та розробити систему пріоритетних кормів, раціонів, рецепти кормових добавок рослинного походження, підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу кормів в гірському регіоні Карпат. На основі розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції буде збільшено на 12-15% обсягів

виробництва екологічно-безпечної, конкурентоспроможної на європейському ринку продукції тваринництва, що є актуальним у забезпеченні потреб населення продуктами харчування тваринного походження високої якості.

Матеріали і методика досліджень - зоотехнічні, фізіологічні, біохімічні, економічні, статистичні.

В якості матеріалу використано вівцематок та молодняк Української Гірськокарпатської породи, що належать громадянину Лакатош М. В., жителю с. Скотарське Воловецького району. Із 350 голів вівцематок було відібрано 30 голів вівцематок живою масою 40-45 кг., третьої лактації та 30 голів молодняка у віці 3 – 3,5 місяці, живою масою 10 -11,5 кг., середньої вгодованості.

В літній пасовищний період відібрані піддослідні вівцематки та молодняк були розділені на три групи, в кожній із них по 10 голів. І група контрольна випасалася на природних при-полонинських пасовищах, II дослідна група випасалася на сіяних бобових травах (конюшина червона + лядвинець рогатий), III дослідна група випасалась на сіяних злакових травах (грястиця збірна + костриця червона). Водопій з природніх водоймищ, струмочків.

Для кращого і раціонального використання зеленої маси випасання проводили в загонах (кошарах) з розрахунку на одну умовну голову 0,5 га. Випасання проходило з трьохгодинною обідньою перервою без навісу. Доїння вівцематок триразове (6,00; 14,00; 21.00 годин). Контрольний удій маток проводили після відбивки ягнят (з 10 травня по 30 липня 2011 року), два рази на місяць. Хімічний склад молока вивчали один раз у місяць на вміст білка, казеїну, жиру, цукру, сухої речовини, золи згідно вище вказаних методик.

Утримання піддослідних тварин в нічний час проводилося в загонах (кошарах) без навісу, так як методом зміщення кошарування кожен третю добу проводилося підживлення гноєм і сечею пасовищ.

Результати досліджень. Проведені дослідження свідчать, що за продуктивністю і кормовою цінністю найбільш поширені види багаторічних трав, які можна віднести до пріоритетних:

конюшина червона - її цінність полягає у високій пластичності до ґрунтово-кліматичних умов, і росте на всіх типах ґрунтів і експозиціях схилів;

лядвенець рогатий - багаторічний, невибагливий до ґрунту, стійкий проти несприятливих умов зимівлі і посухи;

грястиця збірна - багаторічна, злакова травосуміш сінокосного і пасовищного типу, яка забезпечує два повноцінні укуси сіна, починає колоситися 9-20 травня, тому її відносять до ранньої культури.

костриця червона - багаторічний злак, з весни розвивається швидко, легко переносить стравлення, швидко відростає.

Вище названі травосуміші бобових та злакових, на нашу думку, є перспективними компонентами тривалих травосумішок для залуження схилів і створення культурних пасовищ для овець в гірсько-лісовому поясі.

Бобові та злакові трави, крім того що вони малоенергозатратні при вирощуванні з розрахунку на одиницю одержаного корму, вони ще можуть одержувати азот прямо з атмосфери за допомогою бульбочкових бактерій, пов'язаних з їх коренями. Наприклад, люцерна за сезон росту може дати до 200 кг. азоту на гектар, конюшина червона – до 150 кг.

За одержаними результатами досліджень трави, які вирощуються на корм, мають бути заготовлені або згодовані тваринам у ранній фазі вегетації. На ранній фазі вегетації злакові й бобові трави є чудовим джерелом білка, каротину, кальцію та інших мінеральних речовин. Злакові трави, до того ж, є ще значним джерелом вуглеводів, що легко ферментуються в рубці жуйних тварин. Грубі корми з трав високої якості можуть складати до 90% всього раціону за сухою масою, при цьому загальна кількість їх сухої речовини може складати 5% від маси тварини.

В результаті досліджень виявилось, що вівцематки трьох груп мали неоднакову молочну продуктивність (таблиця 1).

Таблиця 1. Надій молока вівцематок по місяцях (в середньому за 83 дні), кг

Місяці лактації	Групи вівцематок					
	I		II		III	
	За добу, г	За місяць, кг	За добу, г	За місяць, кг	За добу, г	За місяць, кг
Травень	629	12,580	794	15,880	844	16,890
Червень	640	19,200	758	22,740	775	23,250
Липень	556	16,680	621	18,630	628	18,855
За три місяці		48,575		57,250		58,995
В порівнянні до 1-ї групи				+8,675		+10,420

З наведених даних в таблиці 1 можна сказати, що молочність вівцематок у пасовищний період залежить від наявності підніжного зеленого корму; так у нашому досліді найменшу молочність у червні місяці за добу (640 г., за місяць 19,200 кг) мали вівцематки першої групи, які випасалися на гірських при-полонинських пасовищах, найвищою молочністю відзначилися вівцематки третьої групи у червні місяці за добу (775г., за місяць 23,250 кг), які випасалися на сіяних злакових травах. Різниця складала 4,05 кг молока в користь вівцематок третьої групи.

За три місяці лактації від піддослідних вівцематок отримано: 1-ша група 48,575, 11-га група 57,250, 111-тя група 58,995 кілограмів молока. Різниця між першою і третьою групами складала 10,42 кілограми.

Хімічний склад молока служить одним з показників в оцінці господарсько-корисних ознак овець. Індивідуальні коливання вмісту таких складових частин молока, як жир і білок, створюють практичну основу для добору і підбору з метою дальшого удосконалення овець за вмістом цих речовин у молоці.

З одержаних даних видно, що вміст складових частин молока у всіх трьох групах з перебігом лактації підвищується.

Найбільші коливання спостерігаються за вмістом жиру в молоці. Так, найнижчий відсоток жиру в молоці піддослідних маток був у першій групі - 5,03, 6,43, 7,03, найвищий у третій групі-6,91,7,49,8,17, за всі три місяці лактації.

Значний інтерес являє визначення вмісту загального білка і казеїну у молоці піддослідних вівцематок. Відомо, що від кількості казеїну в молоці при всіх інших різних умовах залежить вихід сиру. Отримані дані свідчать, що загальний білок і казеїн в молоці протягом лактації збільшувалися і досягли максимуму перед запуском на початку дослідів травень місяць білок (5,03; 5,13; 5,64) в кінець дослідів липень місяць (5,28; 5,96; 6,11), казеїн (3,26; 3,86; 4,11 і 4,11; 4,43; 4,94).

Проведені дослідження показали, що травостій бобових і злакових сіяних трав при раціональному використанні збільшує кількість молока та складові його частини .

Ряд авторів вважають, що продуктивність молодняку знаходиться в прямій залежності від породи та молочності матерів. Однак, для практики важливо знати, наскільки додаткові затрати у період нагулу на доброму пасовищі економічно себе виправдовують. Тому нами поставлено завдання вивчити резерви збільшення виробництва висококалорійної, екологічно чистої, дешевої молодшої ягнятини та баранини.

Проведені дослідження свідчать про те, що випасання молодняку другої і третьої дослідних груп на сіяних бобових та злакових травах дозволяє збільшити живу масу на 10,2 кг., в порівнянні до молодняку першої контрольної групи, який випасався на природних полонинських пасовищах (таблиця 2).

Таблиця 2. Динаміка живої маси піддослідного молодняку

Вік тварин, міс.	Групи молодняку		
	Жива маса, кг		
	1	2	3
У 3 місяці, початок дослідів	10,3	10,5	11,2
У 6 місяців	19,1	28,2	29,3
Різниця у живій масі.		+ 9,1	+10,2

Висновки. За результатами наших досліджень встановлено, що пріоритетними кормами, які забезпечують ефективне використання земельних ресурсів і зростання продуктивності овець та якості продукції в гірській зоні Карпат є сіяні бобові і злакові трави (зелена маса - випас), а також заготовлене сіно.

Проведені дослідження показали, що травостій бобових і злакових сіяних трав при раціональному використанні збільшує кількість молока та складові його частини.

Найбільші коливання спостерігається за вмістом жиру в молоці. Так, найнижчий відсоток жиру в молоці піддослідних маток був у першій групі - 5,03, 6,43, 7,03, найвищий у третій групі - 6,91, 7,49, 8,17 за всі три місяці лактації.

Молочність вівцематок у пасовищний період залежить від наявності підніжного зеленого корму; так, у нашому досліді найнижчу молочність у червні місяці за добу (640 г., за місяць 19,200 кг) мали вівцематки першої групи, які випасалися на гірських при полонинських пасовищах, найвищою молочністю відзначилися вівцематки третьої групи у червні місяці за добу (775г., за місяць 23,250 кг), які випасалися на сіяних злакових травах. Різниця складала 4,05 кг молока в користь вівцематок третьої групи.

За три місяці лактації від піддослідних вівцематок отримано: 1-ша група 48,575, 11-га група 57,250, 111-тя група 58,995 кілограмів молока. Різниця між першою і третьою групами складала 10,42 кілограми.

Одержано редколегією 15.08.2014 р.

Бібліографічний список

1. Сухарльов В.О., Дерев'янка О.П. «Вівчарство» Харків «Еспада», 2003, С.: 52-73.
2. Олішинський С.Й., Король В.І. Проблеми гірського землеробства і тваринництва. Видавництво «Карпати». – Ужгород, 1973, С.: 49-70.
3. Колесников С.В., Хомик М.В., Ющак В.С., Мацьків О.Й. Лукопасовищне господарство в Карпатах. Довідник. Ужгород: Карпати, 1986. С.: 90-111.
4. Гноєвий І.В. Методи підвищення ефективності виробництва і використання кормів за цілорічно однотипної годівлі високопродуктивних корів. Автореферат. Львів, 2008.
5. Гноєвий І.В. Годівля і відтворення поголів'я сільськогосподарських тварин в Україні. Харків, 2006. С.: 304-327.

И.С. ВЫСОЧАНСКИЙ, В.В. БУРЯ

ПРИОРИТЕТНЫЕ КОРМА И ИХ ЗНАЧЕНИЕ

Изучали приоритетные корма, которые обеспечивают эффективное использование земельных ресурсов и рост производительности овец и качества продукции в горной зоне Карпат, и определили, что ими являются сеяные бобовые и злаковые травы (зеленая масса - выпас), а также заготовленное сено.

Установлено, что выпас овцематок и молодняка на выше упомянутой зеленой массе позволяет получать среднесуточный надой молока от одной овцематки на 9 -11%, среднесуточные приросты молодняка до 6 месяцев на 11 - 17% больше по сравнению с овцематок и молодняка, которые паслись на естественных горных пастбищах.

J.S. VYSOCHANSKIY, V.V. BURYA

PRIORITY FEED AND THEIR VALUE

We have studied the priorityfeed, which provide the effective usage of the land resources and increase of the sheep productivity and production quality in the mountainous zone of the Carpathians and we have defined that they are the sown leguminose grasses and grasses (green mass –pastoral land) and harvested hay as well.

We have established that ewe and young stock grazing on the mentioned above green mass allows to obtain the daily average milk yield per one ewe 9 - 11% more and daily average of young stock up to 6 months growth on 11 - 17% more comparing with the ewes and young stock which have been grazed on the natural mountainous pastures.